

УДК 658.589

JEL classification: O20, P40

Чайковський Є.О.,

*аспірант кафедри міжнародної економіки,
Національний технічний університет України «КПІ ім. Ігоря Сікорського»*

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

В статті запропоновано методика оцінювання ефективності реалізації інноваційної стратегії розвитку підприємств. Представлено розрахунок узагальнюючого показника за допомогою методу таксономії, де враховано темп зміни активів, темп зміни виручки від реалізації та темп зміни прибутку. Розрахунок виконано на прикладі металургійних підприємств.

Ключові слова: ефективність реалізації стратегії, показники, методика, темп змін, активи, виручка від реалізації, прибуток, метод таксономії.

Постановка проблеми. Проведення оцінювання ефективності реалізації інноваційної стратегії є важливим для підприємства, бо дозволяє отримати інформацію, що є необхідною для розробки подальших напрямів його економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розробки та реалізації стратегій підприємства присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених О. Амоші, Л. Водачка, С. Войтка, О. Гавриша, В. Гейця, В. Герасимчука, В. Гриньової, І. Гриценка, А. Гуржія, М. Денисенко, С. Ілляшенко, Ю. Каракая, О. Курносової, Л. Михайлової, З. Петренко, Д. Стеченка, О. Ємельянова, О. Ястремської, Й. Шумпетера та інших. Незважаючи на детальне дослідження зазначеної проблеми, окремі аспекти, такі, як оцінка ефективності реалізації стратегії й до теперішнього часу є не до кінця дослідженими. По-перше, відсутнє єдине розуміння ефективності реалізації стратегії розвитку, неможливість універсального трактування даного поняття, а, по-друге, відсутня універсальна методика оцінювання, яку можна було б використати для підприємств різних галузей.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування методичного підходу оцінювання ефективності реалізації інноваційної стратегії розвитку підприємств.

Виклад основного матеріалу. Для оцінки ефективності реалізації інноваційної стратегії розвитку необхідно визначити сукупність критеріїв і показників порівняння, за допомогою яких буде проводитися оцінювання. Проблема пошуку критеріїв полягає в першу чергу в тому, що їх досить багато, але коло тих, що піддаються кількісній оцінці, обмежене.

Зазвичай економічна оцінка результатів реалізації стратегій передбачає облік очікуємих результатів і пов'язаних з ним витрат. Методика оцінювання може бути орієнтована не тільки на оцінку досягнення кінцевої мети, але і на ефективність проміжних рішень. Оцінка проміжних рішень дозволяє простежити й кількісно визначити можливі відхилення в процесі реалізації стратегії. При розробці методик оцінки ефективності реалізації стратегії розвитку необхідно враховувати, які саме результати необхідно буде досягти, в якому вираженні, і яким чином їх вимірювати.

Якщо аналізувати існуючі в науці і практиці методи економічної оцінки ефективності стратегії розвитку, то можна переконатися, що кожен метод має характерні особливості та сфери застосування, а також недоліки [1, 3, 6, 7]. Одні методики оцінювання побудовані на використанні системи показників, інші використовують один узагальнюючий. Щодо останнього напряму то основна проблема полягає в обґрунтуванні, який саме з показників може виконувати роль узагальнюючого.

Найбільш наближеними до оцінки інноваційного розвитку є групи оцінки, які не пов'язані безпосередньо з класичними розрахунковими показниками прибутковості, тобто групи фінансово-економічних та стратегічних методів оцінки ефективності стратегії розвитку.

Серед фінансово-економічних показників оцінки ефективності реалізації стратегії розвитку слід назвати, такі, як рентабельність інвестицій (ROI), внутрішня норма прибутковості (IRR), рентабельність вкладеного капіталу (ROCE), рентабельність чистих активів (RONA), рентабельність активів (ROA).

Однак у наведених показників є певні недоліки. Головним недоліком підходу, орієнтованого на оцінку віддачі вкладеного капіталу, є відсутність безпосереднього зв'язку з вартістю підприємства і ефективним інноваційним розвитком.

Враховуючи положення концепції М. Мескона, за якою стратегія є всебічним, детальним і комплексним планом, направленим на досягнення мети, то ефективність реалізації стратегії можна оцінювати ступенем відповідності отриманих результатів поставленій меті.

Для оцінювання розвитку підприємства за рахунок використання інноваційних заходів необхідно визначити, наскільки точно підприємство йде до поставленої мети. Інноваційний розвиток на стадії впровадження не завжди характеризується високим рівнем прибутку, більш того найчастіше супроводжується значними витратами. Тому здатність підприємства до швидких змін, готовність прийняти ризик і гнучкість в прийнятті рішень стають більш значимими критеріями оцінки ефективності реалізації інноваційної стратегії розвитку підприємства, ніж його прибутковість.

Розвиток підприємства може проявляється через поліпшення показників, що характеризують виробничі, бізнес- чи управлінські процеси, а також через підвищення ефективності діяльності підприємства у поточному періоді порівняно з базовим. Так, за принципом В. Парето про

ефективний розвиток підприємства можна говорити вже тоді, коли значення цільових показників за певний проміжок часу не погіршуються, й хоча б одного із них поліпшується, в свою чергу за принципом ефективності Калдора-Гікса, який йшов в розвиток принципу В. Парето, позитивним вже є тенденція щодо компенсації погіршення значень одних цільових показників поліпшенням інших.

Для вітчизняної промисловості характерним є застосування груп показників використання матеріальних, енергетичних, трудових і фінансових ресурсів, завантаження обладнання та ефективності виробничо-господарської діяльності. Натомість у ринковій економіці інформаційним джерелом для прийняття управлінських рішень є не лише показники загальної внутрішньовиробничої звітності, але і особливості співпраці з ринком. Тобто до числа таких цільових показників крім економічних (рентабельність, прибутковість тощо), повинні входити й такі показники, як задоволення потреб і очікувань споживачів, удосконалення системи корпоративного управління, мотивування персоналу підприємства, поліпшення бізнес-процесу, задоволення потреб та інтересів акціонерів тощо

Загально відомо, що стабільне фінансове становище, висока кредитоспроможність підприємства, його стійке положення на ринку значною мірою обумовлюється його діловою активністю. Для оцінки ділової активності використовується система показників, за рівнем яких можна судити про якісні та кількісні критерії його діяльності: обсяги реалізації продукції, широті ринків збуту, суми прибутку, чистих активів. Ділову активність підприємства характеризують і такі показники, як швидкість обороту його засобів, хороша ділова репутація, ступінь виконання плану за основними критеріями ефективності його господарської діяльності, рівень ефективності використання наявних ресурсів і стабільне економічне зростання.

У світовій практиці найчастіше ділову активність оцінюють за допомогою закономірності, що отримала назву «золоте правило економіки».

Будь-яке підприємство, незалежно від того, яку продукцію воно виробляє, працює по замкнутому циклу: виробництво - продаж - отримання прибутку - розширення виробництва продукції і послуг. Таким чином, «золоте правило економіки» дозволяє оцінити ділову активність підприємства за трьома критеріями, що характеризують цей цикл.

При дослідженні сутності інноваційної стратегії розвитку [5] нами було зазначено, що ця діяльність спрямована на задоволення вимог споживачів та на забезпечення сталого розвитку на довгострокову перспективу. Враховуючи зазначену мету для оцінювання ефективності реалізації інноваційної стратегії розвитку може бути запропоновано використання універсального показнику, який враховує саме рівень його ділової активності: темп зростання прибутку, темп зростання виручки від реалізації, темп зростання активів.

Інформація щодо зазначених показників досліджуваних металургійних підприємства наведена у табл. 1.

Таблиця 1

Показники ділової активності досліджуваних металургійних підприємств за 2011-2015рр.

Підприємство	Роки	Темп зміни активів, %	Темп зміни виручки від реалізації, %	Темп зміни прибутку від операційної діяльності, %
ПАТ «АРСЕЛОРМИТАЛ Кривий Ріг»	2011р.	441,9	123,0	148,8
	2012р.	90,2	100,0	0
	2013р.	94,3	97,8	0
	2014р.	188,0	130,1	0
	2015р.	104,0	125,9	89,6
ПАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь»	2011р.	75,7	129,6	0
	2012р.	93,2	73,8	0
	2013р.	86,9	91,6	0
	2014р.	166,8	107,2	0
	2015р.	121,6	118,0	0
ПАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча»	2011р.	123,0	133,0	0
	2012р.	92,5	74,0	0
	2013р.	99,0	98,0	0
	2014р.	196,0	119,0	0
	2015р.	128,0	111,0	0
ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»	2011р.	122,0	136,0	0
	2012р.	106,9	87,0	0
	2013р.	106,1	87,0	0
	2014р.	158,0	163,0	990,4
	2015р.	132,3	142,0	156,4
ПАТ «ЄВРАЗ-Дніпропетровський металургійний завод імені Петровського»	2011р.	88,1	127,8	0
	2012р.	106,1	93,2	0
	2013р.	83,0	109,2	0
	2014р.	94,4	125,2	0
	2015р.	108,3	133,9	0

Для отримання єдиного узагальнюючого показника, який враховує темп зростання прибутку, темп зростання виручки від реалізації, темп зростання активів використовуємо метод таксономії [2, 4]. Щодо визначення впливу зазначених показників на ефективність реалізації інноваційної стратегії розвитку, то потрібно відзначити, що вони всі є стимуляторами, тобто позитивно впливають на рівень ефективності.

Після перетворення даних матриці спостережень в стандартизовані, та розрахунку узагальнюючого показника ефективності реалізації інноваційної стратегії розвитку за допомогою формул методу таксономії, були отримані наступні дані (табл.2).

Крім числового представлення даних, охарактеризуємо рівень ефективності застосовуючи вербально-числову шкалу Харрінгтона (табл.2).

Узагальнюючий показник ефективності реалізації інноваційної стратегії розвитку

Підприємство	Рік	Ефективність реалізації інноваційної стратегії розвитку	
		Значення інтегрального показника ефективності	Рівень ефективності
ПАТ «АРСЕЛОРМІТАЛ Кривий Ріг»	2010р.	0,476248	середній
	2011р.	0,143699	низький
	2012р.	0,143433	низький
	2013р.	0,286318	низький
	2014р.	0,235213	низький
ПАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь»	2010р.	0,173797	низький
	2011р.	0,086314	низький
	2012р.	0,12293	низький
	2013р.	0,230912	низький
	2014р.	0,206925	низький
ПАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча»	2010р.	0,227581	низький
	2011р.	0,086174	низький
	2012р.	0,166203	низький
	2013р.	0,277298	низький
	2014р.	0,201814	низький
ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»	2010р.	0,229525	низький
	2011р.	0,1321	низький
	2012р.	0,131336	низький
	2013р.	0,553075	середній
	2014р.	0,309622	низький
ПАТ «ЄВРАЗ-Дніпропетровський металургійний завод імені Петровського»	2010р.	0,185248	низький
	2011р.	0,145381	низький
	2012р.	0,153158	низький
	2013р.	0,188849	низький
	2014р.	0,213267	низький

Аналіз отриманих результатів свідчить про низький рівень ефективності реалізації стратегій розвитку досліджуваних металургійних підприємств.

Розглядаючи рівень ефективності і вплив основних факторів, необхідно визначитися з напрямками подальшої дії щодо реалізації інноваційної стратегії розвитку. При високому рівні ефективності основне завдання підприємства забезпечити його підтримку й надалі. Це, по-перше, досягається за рахунок своєчасного виявлення та реагування підприємства на зміну в зовнішньому та внутрішньому середовищі. На практиці зазначені заходи реалізуються за рахунок дієвої системи контролю. По-друге, підприємствам необхідно забезпечити рівень фінансового, матеріально-технічного та кадрового забезпечення, яке й надалі дозволяє ефективно реалізовувати стратегію розвитку обраними засобами та методами. Втретє, модернізація виробництва, для українських

металургійних підприємств це може бути не до кінця використаний потенціал вітчизняної науки, і впровадження для тих підприємств, де він відсутній, або подальший розвиток загального менеджменту якості.

Щодо середнього та низького рівнів ефективності реалізації стратегії розвитку, визначення заходів повинно враховувати, яку проблему потрібно розв'язати. Повертаючись до даних таблиці 1 можна відзначити, що підприємства в аналізованому період працюють із збитками операційної діяльності, тобто діяльність по виробництву металургійної продукції не є ефективною. Основними напрямками розв'язання даної проблеми можуть бути використання методів управління витратами, серед яких найпопулярнішими в останній час є директ-костинг, стандарт-кост, таргет-костинг, кайзер-костинг, СVP-аналіз, кост-кілінг, бенчмаркінг витрат, LCC-аналіз. Для контролю та аналізу витрат та доходів за центрами відповідальності на підприємствах можуть бути створені служби контролінгу.

Відносно темпів зміни активів, то тільки у ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» спостерігається стійка тенденція їх зростання, у інших підприємств тільки в останні роки показники зміни активів перевищують 100%. Щодо оборотних активів, то головною проблемою в умовах кризи перевиробництва в металургійній сфері є налагодження та випуск продукції з новими, більш якісними характеристиками.

Щодо темпів зміни виручки від реалізації у більшості підприємств спостерігається зростання виручки і це безумовно є позитивною тенденцією, тобто продукція, що виробляється підприємствами користується попитом і затребувана на ринку. Частина заходів, визначена у попередньому напрямі має відношення й до зростання темпів виручки від реалізації. Це – оновлення асортименту за рахунок збільшення обсягів високотехнологічної продукції.

Таким чином, використання запропонованої методики оцінювання ефективності реалізації інноваційної стратегії розвитку дозволить не тільки встановити її рівень, а визначити напрями подальшої дії металургійних підприємств щодо реалізації стратегії.

Висновки. В статті розроблено та запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання ефективності реалізації інноваційної стратегії розвитку підприємств, що на відміну від існуючих базується на визначенні узагальнюючого показника методом таксономії, до складу якого увійшли показники, що визначають ділову активність підприємства, це надасть можливість більш об'єктивно оцінити результати реалізації інноваційної стратегії розвитку підприємства та визначити напрями подальших дій.

Перспективами подальших досліджень за даної темою є розробка методики контролю результатів реалізації інноваційної стратегії розвитку підприємств.

Список використаних джерел

1. Андрійчук Ю.А. Загальні аспекти вибору показників оцінювання ефективності інноваційної активності підприємств харчової промисловості / Ю.А. Андрійчук// Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – №2 (53). – С. 14-18.
2. Надтока Т.Б., Виноградова А.Г. Многомерное оценивание социально-экономического развития предприятия / Т.Б. Надтока, А.Г. Виноградова// БІЗНЕСІНФОРМ. – 2014. – № 1. – С. 184-191.
3. Плугіна Ю.А. Реалізація та оцінка стратегії розвитку підприємств залізничного транспорту/ Ю.А. Плугіна// Ефективна економіка. – 2011. – №11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=804>
4. Саблина Н.В., Теличко В.А. Использование метода таксономии для анализа внутренних ресурсов предприятия / Н.В. Саблина, В.А. Теличко // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2009. – № 3. – С. 78-82.
5. Гавриш О.А., Чайковский Є.О. Концептуальна модель інноваційної стратегії розвитку металургійних підприємств / О.А.Гавриш, Є.О. Чайковский // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – №10 (173). – С.55-61
6. Щемельова А.В., Артеменко Л.П. Підходи до оцінювання ефективності стратегій/ А.В. Щемельова, Л.П. Артеменко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2012-16.pdf>
7. Яременко А.В. Проблеми оцінювання ефективності економічної стратегії розвитку торговельного підприємства/ А.В. Яременко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/yaremenko-a-v-problemi-otsinyuvannya-efektivnosti-ekonomichnoyi-strategiyi-rozvitku-torgovelnogo-pidpriemstva/>

Чайковский Е.А.

*аспирант кафедры международной экономики,
Национальный технический университет Украины «КПИ им. Игоря
Сикорского»*

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье предложена методика оценки эффективности реализации инновационной стратегии развития предприятий. Представлен расчет обобщающего показателя методом таксономии, учитывающего темп изменения активов, темп изменения выручки от реализации и темп изменения прибыли. Расчет выполнен на примере металлургических предприятий.

Ключевые слова: эффективность реализации стратегии, показатели, методика, темп изменения, активы, выручка от реализации, прибыль, метод таксономии.

Chaykovskiy E.O.

*graduate student of International Economics,
National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute named.
Igor Sikorsky*

EFFICENCY ASSESSMENT OF INNOVATIVE STRATEGY IMPLEMENTATION OF THE ENTERPRISE DEVELOPMENT

This article presents methodology of efficiency assessment of innovative strategy implementation of the enterprise development. Taking into account that strategy is comprehensive, detailed and complex plan directed to achieve the goal, the efficiency of its realization is proposed to evaluate according to the level of obtained results adequacy. In developed methodology the overall data is defined with the help of taxonomy method, considering changes in the level of the enterprise's business activity by means of profitability increase rate, sales increase rate and assets increase rate. Mentioned calculations based on the example of metallurgical enterprises of Ukraine argue the low level of efficiency of the development strategy implementation of considered enterprises. Author defines basic guidelines for the further enterprises' activities.

Keywords: enterprise's ability to implement the strategy, the method of taxonomy stimulant destymulyator, expert evaluation.

Чайковський Євген Олександрович
chaykovskiy.1991@inbox.ru